Tečaj XVIII. **NOVICE** List 45.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 7. novembra 1860.

Kako je in kako bi bolje bilo na Pivki.

(Dalje).

II. Poljedelstvo.

Poglavitni vzrok revnega kmetovanja na Pivki so predrobno razkosane kmetije, kar sem že v 23. listu letošnjih „Novic“ dokazati skusil. Razodel sem tudi v ravno tistem listu svoje misli, kako bi se tej nadlogi dalo pomagati. Dasiravno sem vse tiste rečí le ob kratkem omenil, vendar mislim, da za vsacega Pivčana dosti umevno. Naj prebere moj tedanji spis ter se ozrè le po svoji kmetii, se bo pa resnice do dobrega prepričal in sam si rekel: „Glejte! sej res, mar bi v senci ležal tisti čas, kterega potratim od kosca do kosca, bi potem čil ložej delal!“ Zakaj kmetova osoda je drugačna kot gospodova: ta se sprehajaje spočije in navžije tečne sape, da more tuhtati in pisati; kmet pa ležé ali sedé novih močí prejme, da more spet mahati s koso ali cepcom. Ponovljam tedaj tudi tù: Temeljito zboljšanje revnega sedanjega kmetovanja na Pivki se dá zidati le na razmenjo in *zložbo (komasacijo)* posestev. Z neukretnimi nasprotami bi se res moralo biti, in le z velicimi težavami kaj doveršiti; pa kdor zmage želí, se ne sme boja bati. Veliko je sicer kmetov, kteri se tresejo za svoje kosčke, misleči, da se jim pri razmenjevanji mnogoverstna krivica dela; vendar jih je tudi dosti, kteri zložbe ali komasacije želé in radi boljši kose za slabši sosedu dajo, da imajo le več poljá vkup in bliže. To bi lahko z zgledi dokazal, ko bi bilo treba. Ker je pa premalo upa, da bi se kedaj te moje in več Pivčanov želje uresničile, ne bom s spisom nobenemu več skomine delal, ampak tù le jim predlog razvil, po kterem naj svoje kosčke obdelujejo, če jim bo ušeč.

Tla cele pivške doline so po polji take, kakoršne po spašnikih; namreč debele ilove in pa apnénine. Razloček je le ta, da so spašniki večidel kamniti, polja je pa več ilovega. Peščenih tal se le malo vidi in sicer le po tistih kotih, kjer se potoci iz lapornatih gričev gmajne na polje ocejajo. Je tedaj le oglajeni drobni lapornik z ilom namešan, ktera mešanca je pa le plitva, tako, da komaj brazdo zakriva, pod ktero je že čisto ilo, ali več še apnéna zemlja ali celó živa skala. Po takih tleh brazdo lahko vlečeta dva vola. Nekteri taki koti in žlebovi, ki imenovane potoke sprejemljejo, so pa tudi močvirnati, kakor ravno pred Slavino, skoraj cela okolica potoka Porečnika, krog orehovškega Korotana, večidel bregov podnanoške Lokve, tudi po več mestih bregovi Pivke. Te tla se štejejo v dolini med najrodovitniše, in so skoraj skozi in skozi le košenine; malokje jih orjejo, ker jih voda pogostoma zaliva; pa kdor jih orje, mora že dva para vpreči.

Podnanoške polja, valovno gričaste tla, so najtežje ilove, tako da je treba povsod v plug dva para vpreči in sicer dobra para. Zato bi Podnanosci, ko bodo konje poprodali, ne smeli samih krav imeti, ampak tudi volov več ali manj, kakor je kmet in lastnost njegovega polja. Čedalje gori po Pivki so pa tla zmiraj ložejše, ilovica z apnéno perstjo zmiraj bolj namešana, po nekterih mestih je perst prav černa in rahla in zlo rodovita.

Iz vsega tega se razvidi, kakošno in koliko blaga kmet na Pivki za ral potrebuje. Vem, da je marsikdo drugačnih misel kot jez ter bo terdil: „Za ral in vožnjo je treba volov na Pivki kakor drugod“. Tudi jez vsacemu večjemu posestniku za delo vole priporočam, krave pa le za mleko. Ali kakošni posestniki so na Pivki? Skoraj sami polzemljakarji in maseljčarji in celó polmaseljčarji. Kar tak klaje pridela, mu jo par volov v enem mescu vso pod kožo spravi. Izgledov je na Pivki dovolj, kam privolarijo mali kmetje, in pa kako se godí kravarjem. Polje unih je leto za letom pustejše in hujše zadolženo, da pride nazadnje na boben; ti so pa tako rekoč cvet pivškega kmetijstva. Kdor ne verjame, naj se le po domači vasi pazljivo ozrè.

Poglavitni pridelki na Pivki so: Krompir, pšenica, oves; po nekterih vasèh tudi fižol, ajda, korenje in repa; vendar za prodaj težko kaj ostane zunaj unih treh pervih. Vse drugo, kar se seje in sadí, je le malo pri malem komaj za domače potrebe ali pa še ne. Marsikdo se bo čudil, da Pivčanje nobenega druzega pridelka na prodaj nimajo, ki se drugod po Slovenskem v toliki obilnosti vsako jesen spravlja; na primero: koliko ajde po Gorenskem in Dolenskem in po več notranjskih dolinah, koliko repe na bližnjem Krasu, koliko zelja celo po Čičarii itd.! Res, da pivški svet se ne more meriti ne z gorenskimi ravninami ne z dolenskimi dolinami in goricami, ne z rodovitnostjo kraških ograd; pa vendar bi se lahko veliko veliko več pridelalo, ako bi Pivčanje sedanje zaostalo kmetovanje opustili ter hiteli v tej reči za sosedi, kakor hité v nepotrebnih rečéh. Zakaj ga imenujem „zaostalo“ kmetovanje? Zato, ker se ne ujema s potrebami zlo obljudene dežele. Nekdaj je bilo tako prav in koristno; zdaj je napak, ker potrebam ne zadostuje. Pogovarjaje se pred tremi leti z nekim previdnim Dolencom o poljodeljstvu, mu popišem, kako Pivčanje kmetujejo; — kaj mi reče? — „Pivčanje ste tedaj še v dobi pastirjevanja!“ in mi kar verjeti ni mogel, da je tako. In pa kdo drugi bo verjel, kar bom zdaj le popisal, razun Notrajnec blizo Pivke bivajoč, dasiravno je resnica, da bi tako ne bila!

Pivška vas ima polje krog sebe ležeče v pet ali šest delov razdeljeno. V vsakem delu ima kmet kakih pet do deset koscov. Pervi in drugi del je vsako leto tisti, v kterega sejejo samo pšenico, rež in ječmen; imenujejo ju „perve“ in „zadnje pšenične njive“ ali „pšeničnice“. Za „zadnjimi pšeničnicami“ pridejo, „ovsenice“, tretji del polja, v kterega sejejo oves, kteri hoče tudi setve „pšeničnic“. Četerti del so „ajdove njive“, v ktere ajdo in proso sejejo; tam pa tam se vidijo tudi setve unih treh delov. Peti del so „krompirjeve“, šesti „korenjeve njive“; le v ta dva dela seje ali sadi vsak, kar se mu dopade. Te šestere njive se versté leto za letom krog vasi tako, da v šestih letih okoli pridejo.

Da je treba vsako leto kaj druzega na njivo vsejati ali vsaditi, to Pivčanje dobro vejo in tudi storé, kakor pa-

metni kmetje drugod po svetu, ker narava tako hoče. Al da so setve in sadeži krog vasí tako navezani in se tako motajo kakor vozljata štrena na motovilu, to je napčno in ne streže pridu. Zakaj pa ne? saj vendar „red je žila življenja!“ Resnično in zmeraj, kjer in kakor ga narava tirja po zapovedi premodrega Stvarnika; ne pa zmiraj, kjer in kakor ga ljudje silijo. Prav dober je bil tak red nekdaj, dokler je bila vas še majhna in so bile posestva tedaj večje in poglavitno premoženje vaščanov čede. Velika čeda je malo družino najbolje preživila, da so le kolikaj poljskih pridelkov imeli. Zdaj je pa ravno nasprotno. Človeštvo se je tako pomnožilo, da ne morejo več čede poglavitni del življenja biti, ampak le poljskim pridelkom pripomoči. Zato mora človek poglavitno skerb na polje obračati, in blaga le ne zanemarjati: pastirstvo se mora poljodelstvu umakniti. Vesvoljen napredek in potreba sta s časom tudi Pivčane dalje vlekla, da so več kot polovico svojega posestva obdelali; al pastirovanje v poljedelstvo vendar še tako mešajo, da ni s tem ne z unim nič, ker eno drugo obotavlja.

Kakošni zakladi v spašnikih zakopani ležé, sem v pervem delu pokazal; kako pa pastirovanje prid polja krati, bomo tù le vidili.

Na Pivki najpred dozorí ječmen, potem pa rež in za njo pšenica. Te tri setve začnejo žeti navadno najzadnje dni mesca malega serpana, in jih požanjejo pervo tretjino vélikega serpana. Drugo tretjino imajo z ovsom opraviti, včasih še čez; vendar do konca mesca so že tudi s prosom pod streho. In kvaterni teden tudi ajde nikoli na njivah ne najde. Prec za njo mora krompir, repa, korenje iz zemlje. Krompir je zrel, tedaj le v hram ž njim; al repa bi lahko še rastla, korenje bi se v zemlji še debelilo, pa mora ven — zakaj? — Pervič zavolj čede! drugič zavolj rali!

Njive, ktere so že zadnje dni mesca malega serpana poželi in bi jih lahko par dni še pred, bi mesca kozoperska lahko drugo letino dale, pa ležé prazne — zakaj? Zavolj čede! Berž ko Pivčanje ječmen, rež in pšenico iz njiv domú speljajo, popustí čeda gmajno in gré v njive. V osmih dneh povžije do bilčice, ki jo more odgrizniti, kar je zelenega po pšeničnih njivah; zemljo, po kteri se vedno suče, pa tako steptá in zmlaji, sosebno kadar je vreme mokrotno, da bi mlatič tako dobro na njivi mlatil, kot v skednji. V tem času so tudi ovsene njive prazne, ktere enaka osoda zadene; za njimi pa po versti do korenjevih. Zato mora do kvaternega tedna vse pod streho biti; tudi kar bi lahko še celi mesec in čez, skoraj do vseh Svetih rastlo in se debelilo. Potem pa toži tam una, da nima s čem prešičev rediti!

Ravno tako pametno je, na tiste njive repo in korenje sejati, na ktere pride k letu pšenica in rež! Vsak bi lahko spomladi vedil, da bo moral te njive že kvaterni teden orati; zakaj bi tedaj raje ajde, prosa, detelje na-nje ne usejal ali krompirja ne vsadil ali kaj druzega, kar pred kvaternim tednom dozorí! (Dal. sl.)

Kako slabe goríce popravljati.

(Konec).

10. Tretja kop tudi gorice popravi, da pomaga rožju, da dalje, lepše in močneje zraste, in več grobanja dá. Tretja kop se mora ob Jakobovem opraviti.

11. Ako se ters lepo gladko obreže, od sovolov, suhih verhov, stare skorje in mehena strebi in očisti, mu tudi hasni, da bolj lahko raste in lepše rožje poganja.

12. Nakoliti tersovje in visoko privezati tudi pomaga, da rožje boljo meč ima rasti. To se vidi vselej po vezi. Kakor hitro je ters privezan in na miru, da ga veter ne maja sèm in tjè, je berž rožje bolj čversto in dalje viditi. Kakor hitro se kje ktera rozga more s svojimi perstici prijeti za vejo pod kakim drevom, berž tako dolga zraste, da kmali čez drevo pride. Kol je zato tersu potreben, ker ters je po svoji natori poprijemavna rastika, ktera je od začetka v germovji in pri drugem drevji rastla, za ktero se je prijemala. Bog jo je že tako stvaril. In kjer so ljudje ters začeli soseb saditi, in gorice delati, so ga pri drugem drevji sadili, da bi se imel za kaj prijemati; če pa na samoti, so mu kolje stavili in ga privezovali, ako se ni mogel sam prijeti. Koliti in vezati ters je potrebno tudi zato, da je grozdje na miru, in se bolje in ložeje zorí; kajti če veter ters in grozd sèm in tjè goni, ti ne bo grozd tako hitro sladek, kakor če je na miru, da ga sonce ne more speči. Zato pa tista dva gospodarja v lotmerških goricah, ktera sta kolje zavergla in tersovje drugač dala vkup v germovje vezati, nimata naslednikov. In žalostno je tudi gledati v tistih goricah, kako veter ubogo tersovje sèm in tjè goni, po zemlji ž njim zmeta, grozdje terga in steplje doli, ters tare in kvari.

Ni pa vsikdar nemarnost, skopost, nepremožnost ali nevednost kriva, če so gorice ubožne in zapušene. Mnogokrat je krivo tega:

a) hudo vreme, da se ne more delati in grobati v jeseni, pozimi in na zmladletje, kadar je najboljše in bi se grobati moglo. Pozneje pride drugo delo na versto, in se ne more več vse pogrobati, kar bi se rado. Tako dosti popravka zaostane pri goricah, ako je vreme nagajalo;

b) pomankanje delavcov, ki se razidejo v druge kraje, da mnogokrat ni koga dobiti. Marsikdo bi rad delal in popravljal vinograd, da bi le rok bilo;

c) dolga ne huda zima, kadar je velik sneg in dolgo terpí, da ne morejo ljudje v goricah delati in grobati; če je zemlja skoz zmerznjena, se tudi ne dá delati. Velik sneg dosti tersa in rožja potere, in če je huda zima in oster sever brije, tersa jako dosti pozebe in spoka, da gorice postanejo redke in slabe;

d) slabo rožje, če ne raste in ga ubije kaka megla ali rosa; ali če rožje toča potere, ali potolče, da je krastavo; če rožje ali očje pozebe, se tudi ne more grobati, ker se krastovo rožje tare pri gibanji v jami; tedaj ni moč goric popravljati;

e) hudobnost in jalnost ljudí. Tudi sosedje, sovražniki in drugi ljudje delajo kvar kakor na njivah tako tudi na goricah, da spasejo z živino ters poleg krajev in po sepih, da se ne more obvarovati. Drugi hodijo v škodo po goricah in si poti delajo, in dosti mladega tersa pomezijo in poterejo. In zadnjič kakor na drevji tako na tersu jalnost in hudobnost ljudí kvar dela, ker včasi ters podsekajo ali podrežejo. Tako se je zgodilo toto leto, da je nek skerben mož imel pri svojih goricah lep, velik in ploden ters, pa hudobna roka — bodi Bogu potoženo! — ga je prerezala, da se je vès posušil z grozdjem vred. Š.

Zdravilske rečí.

Kako merzlico (zimico) pregnati.

Prosim ljube „Novice“, naj povejo Slovencom pomoč zoper merzlico, ktere se naši hrabri bratje Rusje poslužujejo, ki jim je domača, sploh znana, in stara kakor je star velikanski narod ruski.

Če je namreč kdo med njimi merzličen, si s kako rečjo roke nad komolcom (Oberarm) in noge nad kolenom (Oberschenkel) nekoliko preveže pred vsakim napadkom, ki, kakor je vsakemu znano, obstojí iz mraza, vročine in potú, in jih pustí tako dolgo prevezane, da ga mraz in vročina mine, in se potiti začne. Nekteri si samo roke prevežejo, drugi samo noge, še drugi eno roko in eno nogo, in sopet drugi obe roki in nogi, kakor je komu drago. Se vé, da prevez ni in ne sme biti terda, ampak takošna, da se lahko brez vse bolečine terpí in da samo v poverhnih kervnih žilah tek kervi zaprè. Za to rabo je najboljši kos povoja, s kterim se otroci vseh slovanskih staršev — pač

brez potrebe in uma! — povijajo; v sili je tudi vsaka dosti dolga in široka capa dobra. — Tudi na Francozkem in Angležkem je ta pomoč domača in že precej stara. Angležki zdravnik Juri Kellie je že pri oblegovanji terdnjave Willemstad 1793 dosti merzličnih vojakov brez vseh apotekarskih zdravil tako ozdravil, da jim je roke in noge prevezaval, in zdravnika Veitch in Wallich sta ga z velikim uspehom posnemala. Tudi današnje dni so nekteri zdravniki to pomoč zopet poskušali in jo priporočajo, na priliko, de Brauw, H. J. Broers 1858, van Swieten in prof. Chladny, ki je sam na sebi to pomoč skušal.

Naj se tedaj nobeden ne smeja takemu ozdravljanju! Saj zdravniki sami vemo, da včasih merzličnemu cela lekarna (apoteka) ne pomaga, in da bolniki potem skušajo vsake baže domačih zdravil.

Ker že od merzlice govorim, naj povem še eno pomoč zoper njo, ki je pervi zlo enaka, in ktero sem v Veroni skušati vidil, kjer sem bolnikov vsake baže obilo imel, in med njimi tudi černo-marogastega sedmograškega cigana, ki ga je vsaki dan merzlica kaj hudo digljala in je reveža tako zdelala, da ni bil za nobeno rabo; tudi nobena jed mu ni dišala več, — še celó fajfe se mu ni ljubilo strebiti in žlindro povžiti, ki je sicer zdravemu največja slast bila; apotekarskih zdravil mu nisem mogel nobenih ponuditi; bal se jih je kot vrag križa. In ozdravel je naš cigan v 14 dnevih popolnoma brez vseh apotekarskih zdravil. Zdravil se je po cigansko, kakor se nek cigani po Sedmograškem, po Vlahii in po Ogerskem zdravijo. Ko ga je namreč začel mraz tresti, je šel na vert, se je po tleh na trebuh vlegel, njegov prijatel tudi cigan, je pa prav pridno po njem gori pa doli, od nog do glave bos teptal, tako dolgo, da sta se oba, bolnik, še bolj pa zdravnik močno spotila. In tako je ljudoljubi gospod zdravnik svojega bolnega prijatla vsaki dan od enajstih do dvanajstih zdravil, dokler ga je res ozdravil. — Jez sem to zdravljenje kaj rad gledal. Kdor mi morebiti ne verjame, naj sam skusi in se dá dobro zmendrati; saj ga to ne bo nič koštalo; k večjemu mu zná tak gospod duhtar, če je pretežak, — kako rebro, nogo ali roko zlomiti!

Drugikrat kaj drugega ljube „Novice“. Z Bogom.

V Komendi. Dr. Janez Podliščekov.

Slovenske národne potrebe.

Spisal K. Žavčanin.

(Dalje.)

Ker je pa domorodstvo brez sloge le polovično, postavim v tretji red slovenskih narodnih potreb: slogo. Sloga je dvojna, in sicer sloga med nami doma, in sloga z vsemi drugimi slovanskimi plemeni. Sloga naj je med nami! bi rekel, kakor je rekel Stvarnik: „Bodi svitloba!“ Kakor je svitloba v gospodarstvu narave neobhodna, ravno tako tudi sloga za naše javno narodno življenje. Kakor svitloba vse še tako skrivne kote najde, naj tudi sloga nas vse prešine; naj nas v vseh še tako malih in neznatnih rečéh spoji v en organizem. Složni bodimo med sabo, kakor složne so naše gore in planine, ki se ne rivajo in spodkopujejo med seboj, ki ne zavidajo ena drugi na pr. lepe osolnčne lege itd. Čeravno imena naše po krajih, kjer stanujemo, zginiti ne morejo in se imenujemo Krajnce, Štajarce, Korošce, Istrijance itd., smo vendar vsi Slovenci; to je naše najlepše ime, po kterem smo že v starodavnih časih po svetu sloveli. Pa ni zadosti, da smo le med sabo složni, treba je tudi, da smo složni z drugimi slovanskimi plemeni; saj smo vsi, kolikor nas je Slovanov, bratje po rodu. Kako gerdo je, če se, na priliko, več bratov ene hiše brez prestanka prepira in krega in kavsa. Kteri so nasledki takega gospodarstva? Ljubi mir in pokoj zgineta, namesto blagostanja pritepe se — siromaštvo, namesto obilja — stradanje, z eno besedo, vse nadloge, ki se s tem vjemajo, pridejo zaporedoma. Nazadnje začne brat brata čez prag rivati, vse pride na kant in — v ptuje roke; in nesložni bratje — kaj se ž njimi zgodi? Služiti morajo ptujim ljudem, ako hočejo živeti. Taka, kakoršna v posameznih družinah je tudi pri celih narodih.

O slovanski slogi in neslogi in njenih sledkov se je že toliko in tolikrat pisalo, da ni moč še kaj novega povedati, in vendar nas skušnja učí, da še zmiraj premalo za naše terde glave. Žalibog, da še brat brata psuje!

Četerta potreba, in sicer četerta po svoji tehtni važnosti je bližanje književne slovenščine književni horvato-serbščini, kakor je že naš Kopitar imenoval književni jezik, kterega Horvati z latinskimi, Serbje s cirilskimi pismenkami pišejo. Kako težko je o ti potrebi govoriti, ki ima pri nas še toliko slepih nasprotnikov, le tisti prav čuti, kteri se tega loti. Na njega prihrumé kakor seršeni, kadar se na njih gnjezdo poterka, da ga s strupenimi svojimi želi pikajo. Gotovo tudi sledeča moja razprava ne bo zdrava ostala, ako si hoče drugač nasprotna stranka doslednja biti. Al korajža veljá! To za razvitek jugoslovanskega slovstva goreče vprašanje se mora enkrat končno rešiti. Pred vsem pa samo to edino prosim, naj pri taki debati saj osebno poštenje vsakega neoskrunjeno ostane! Le ne sirovo!

Da mi pa ne bude treba na dolgo i široko razlagati, koje pismenke i koje pravila naj zamenimo, hočem na pokus, kakor sam več pričel, o razpravi toga oddelka se poslužiti bližajuče se slovenščine; al — i to naj nobeden naših slovničarjev ne pozabi — tim zadržkom, da nikakor ne zahtevam, da bi moral taj pokus služiti našim pisateljem u posnemovavni izgled. Moje sile su preslabe, da bi hotel si kolovodstvo prisvojiti u našem književnem gibanju. Oblika za bližajuču se slovenščinu, mislim, morala bi se stalno ustanoviti še le po zaslišanih raznih mnenjih. Da ima naša sedanja književna slovenščina take posebne svojstva, da se dá že po neznatnih premembah i Hrvatom i Srbom dobro umevna narediti, ne izgubivši po ti premembi i svoju umevnost za naš narod, i da je vsako sedanje napredovanje slovenščine u jezikoslovnem obziru više ali manje približavanje hrvato-srbščini; — to nas izkustva učé. To edino mislim bi zadostno bilo, daljno komentiranje toga predmeta opustiti! Pa — bo morda kdo uže komaj čakal, da mi kdo oporeče, — slovenščina izgubila bude po takem ravnanju svoju čistost, svoje prednosti, kojih ima toliko pred drugimi slovanskimi narečji, i pred vsem pa svoj osobito slovenski značaj. Kaj takoga i enakoga mi more le človek ovreči, ki se drži staroga kopita huje kakor klop kože. Svoje čistosti, ko slovansko narečje, slovenščina na potu takoga bližanja gotovo ne bude izgubila, marveč povikšala; saj se ne bude napojila ptujega življa, ampak slovanskoga, tudi svojih prednost se ji treba ni odkrižati se, marveč bude ravno skoz nje zadobila oni upliv u obogatenje hrvatsko-serbščine, ki bude za obedve strani roden i narobe. Tudi svojega osobitoga značaja slovenskoga ne bude izgubila, kakor hitro se bude tudi prosti narod prej ali pozneje poprijel u govoru teh malih prememb; samo škole na kmetih treba po tem stroju preurediti. Pri nas gré pač vse tako terdo. Koliko krega, ravsa i kavsa bilo je treba, pred ko smo od „iga“ na „ega“, od „am“ na „om“ od „sim“ na „sem“, od „jest“ na „jaz“, od „ino“ na „in“ itd. prisopihali. Sam sveti duh naj nas prosveti, da pri vožnji čez klance od „ega“ na „oga“, od „sem“ na „sàm“, od „jaz“ na „ja“, od „in“ na „i“ i še več drugih malenkost nam ne bude treba toliko priprege, toliko dragocenoga časa in toliko sil potratiti! Teh dolgočasno počasnih procesov pa ni nobeden drugi kriv, kakor naši „sonderinteresleri“, ki se pa zastonj upiraju. Od leta do leta omahuje bolj i bolj njih moč. Kakor trdo se tudi drže svojega slovstvenoga kormila, se vendar ne moreju več odtegnuti uplivu nove škole, ako je dozvoljeno, približavce i njih težnje skup tako ime-

novati. Kdor je marljivo pazil na napredovanje našega književnoga jezika, — uzemimo samo zadnjih deset let — mora priznati, da se je več oblik i celo več čisto hrvatsko-srbkih izrazov, za ktere i mi svoje osobite imamo, u našem slovstvu uže tako udomačilo, da jih celo protivniki približanja brez pomislika rabiju. Nova škola je tedaj, akoravno še nejaka, ipak u mnogih stvareh protivnike uže u vlak uzela. Približanjem slovenščine hrvaško-srbščini pospešivali budemo i dostignutje občega slovanskoga književnika. Bezumno bi pa bilo roke križem djati i bezskrbno čakati na obče slovanski književnik, da pride iz meseca doli ali od kod drugod! — Veliki narodi imaju veliko slovstvo, to je stara resnica, ki do sada, kolikor nam je zgodovina človečkoga roda znana, nasprotja nima, da bi naime mali narodi veliko slovstvo imeli. Mi Slovenci smo majhen narod, to je tudi resnica, i zato je tudi naše slovstvo malo, i bude malo ostalo, dok bude u sadanjem ozkem kolovozu napredovalo. Da pa bude mnogo večje, je treba, da se naš književni jezik hrvatsko-srbskomu bliža i sicer sistematično bliže i bliže — se vé da sprva le malo po malo, dok se pot ne ogladi. Nobeden pa naj ne pozabi, da vsaki začetek je težak.

Stari pregovor je, da vsaka slika ima svoju priliku. Tako smo mi Slovenci s svojimi dandanašnimi slovstvenimi zadevami slični malomu gospodaru. Veliki gospodar — ta naj bude prilika unomu — ima zmirom i vsega zadosto. mu ravno morebiti eno ali drugo leto ta ali uni pridelek Da ne obrodi, ima pa u čem drugem nadomestek. Tega vse spoštuje, vse ga hvali i časti, dasiravno morebiti velikokrat marsikteru stvar celo napak ali na glavu postavi. Mali gospodar — mislimo si ga suseda velikomu — je sicer umen, previden, delaven od zore do mraka; tudi njega svet spoštuje, al zraven tudi — pomiluje, ker si vkljub svojega celoga truda vendar na noge ne pomaga. Njegovo malo zemljišče, da je še tako dobro obdelano, ne more toliko priroditi, kolikor potrebuje vsako leto za preživitek. Vseh vrst poljskih semen naseje i ne pedunja zemlje praznega ne pustí, al kakovi su nasledki? Ena rastlina drugu senči, ena drugu duši, ena drugi sok spodserkava i nazadnje začenjaju vse bledeti, tako da v času zoritve nobena zdravoga sadu ne prirodi. Akoravno ta mali gospodar se ponaša, da je umen, da po najboljih skušnjah i gospodarstvenih knjigah ravná, vendar s časom sprevidi i spozná, da gospodarstvo le nazaj gré i ne naprej. Spremišljavati začne sèm ter tjè, na kaki način bi moč bilo sebe i posestvo rešiti, da u ptuje roke ne zapade. Kaj iztuhta? Tole: K susedu gré, ter se ž njim pogovori i pogodí, da obadva vsak svoje gospodarenje zedinita u eno i konec leta vsak svoj primeren del prirodkov vzameta, s kterimi se obadva pošteno prižívita, poedinci bi pa obadva stradala bila. Ergo!

Kdor še sadaj ne uvidi velike koristi i silne potrebe približanja slovenščine hr. srbščini, je bolj slep kakor tisti, ki ima ježevu kožu prek oči. Slovenski pisatelji, ki sada vidiju, da pri slovenskem knjigopisanju ni za živeti, ni za umreti, i le preradi svoje pero ptujstvu zaudinjaju, budu se domače reči poprijeli i ne prisiljeni renegati biti. I koliko je takih! Od ktere koli strani se ta reč razmišljava, povsod se le potreba i korist vidi. To približavanje našega književskega jezika moramo pa skoro udelotvoriti. Ovidi pravi:

„— eunt anni more fluentis aquae.
Nec, quae praeteriit, cursu revocabitur unda:
Nec, quae praeteriit, hora redire potest.
Uterdum est aetate cito pede labitur aetas:
Nec bona tam sequitur, quam prima fuit“.

Čas nas ne sme prehiteti! Pred vsem je pa treba, da znaju saj naši pisatelji temeljito hr. srbsko narečje. Večina mislim, da ga uže zná. O cirilskom pravopisu namesto latinskoga čem molčati; ta gré najprvo Hrvatom u skrb. Kolikor sam ja zmožen stvari motriti, se mi dozdeva, da hrvatski pisatelji zmiraj bolj spoznavaju važnost cirilice i da čas morebiti ni več daleko, da se ga budu resno poprijeli. Mi Slovenci potem ne smemo i nemoremo zaostati.

Rad bi se še dalje pri tem predmetu mudil, pa mislim, da bude še dosta prilike zato. Tedaj dalje k drugim našim potrebam i nazaj k navadni slovenščini. (Dal. sl.)

Jezikoslovne reči.

O notranjskih opetovavnih glagolih.

Kdor je po Notranjskem, posebno po Pivki ali po bistriški dolini potoval, je slišal neke čudne glagole, kterih precej morebiti še razumel ni. To so opetovavni glagoli s končnico „evati“. Če pa to reč malo bolj natanko premislimo, bomo berž vidili in se prepričali, da ti glagoli niso kaka slovniška nepravilnost, temuč da se popolnoma s šesto formo ujemajo in da so 6. razred glagola s končnico „evati“, „evam“ namesti „ovati“, „ujem“ ali „avati“, „avam“. Tako pravi Bistričan vedno „vojskevati“ — „evam“ in „vojskujem“ in „zdihavati“, „zdihavam“. — Ti glagoli so ravno tako frekventativni, kakor pravilni glagoli 6. reda. Na pr. „kadar se vojšak vojskeva, mora na golih tleh leževati“. Prihajajo pa tudi, kakor navadni, iz 5. forme, ako se ati-am v evati-evam spreminja, na pr. „bahati, bahevati; prašati, praševati; igrati, igrevati; pisati, pisevati. Paziti se pa mora pri sprezanji ali premenu v opetovavne na sledeče:

1. Le sostavljaje s predlogi se morejo pri navadnem prestavljanji iz 5. v 6. red glagoli v frekventativne spreminjati, na pr. pisati — pišem, dopisovati — dopisujem, priterkovati, priterkujem itd. Notranjec pa tudi ne sostavljene glagole v opetovavne spreza, tako bo vsak rekel: „piseva brat iz mesta prijatlu. Mati skozi okno gledava, ko sina iz šole pričakeva (ali čakeva)“. Tako tudi pravi Notranjec: „Sestra bereva v gojzdu jagode“; Gorenec pa bi le „nabira“ ali „nabiruje“ rekel.

2. Tudi taki glagoli, kteri niso po drugih krajih Slovenskega nikdar opetovavni, se tukaj s končnico „evati“ za opetovavne rabijo. Glagol skubsti — skubem, berem — brati (legere), mleti — meljem, dišati — dišim itd. se na Notranjskem pogostoma opetavati sliši: „skubevati, berevati, meljevati; jedevati (zu essen pflegen), pivati in spevati celó sem večkrat že slišal.

3. Težko je določiti, kdaj se ima **g** v **ž**, **s** v **š**, **ck** v **č**, **sk** v **š** ali **šč** spreminjati, ker včasih se spreminja, včasih pa po nobeni ceni ne, včasih se pa rabi oboje, na pr. „Lagati — lageva; stergati — stergeva“ in pri druzih ostajajo tihnice g, c, s. — „Brisati“ ima „briševati“ „kositi“ — „koševati“. — „Klicati“ se po navadi le „klicevati“ sliši. Vendar smemo reči, da ostajajo v korenini tihnice večidel nespremenjene.

Povedal sem ti, dragi bravec, kolikor v ti reči vem, ker tudi v tem se lahko vidi bogastvo in gibčnost našega milega jezika. Naj nam še kdo drugi o tem kaj naznani; zvedeni možje naj pa sodijo, ako je prav, da se to v pismeni jezik vpeljá ali ne. J. Bilc.

Kratkočasno berilo.

Dve kleti ali konobi.

(Dalje.)

V tem, ko se je to godilo v kletih, se pripelje oprašena kmečka kočija po gerdi poti proti tergu in se oberne k sovražnima sosedoma. Matelić skoči na vrat na nos iz hiše, ker je mislil, da se nihče drug ne peljá, kakor ženin že davnej pričakovani; al zmotil se je. Kočija je ostala pri njegovem sosedu Ovčariću: bila je Bačvarica in njena hči, ktere ste se po obljubi pripeljale vidit Osipa.

Ovčarić se ni nadjal teh gostov, in ji je nekako pre-

strašen sprejel, kar je Bačvarica precej zapazila. Na njino vprašanje po Osipu odgovori Ovčarić, da ima neko zeló potrebno opravilo v kleti, da bo pa berž berž prišel.

Ker vdovec Ovčarić ni imel nobenega, ki bi bil namesto njega pri Bačvarici ostal, je mislil in mislil, kako bi mogel svoje goste spodobno zapustiti in iti po Osipa. Poslednjič si izmisli, Bačvaričine peljati pred hišo na vert, da bi ga tukaj malo časa same počakale, dokler ne pride z Osipom nazaj.

Botra Bačvarica in Lorka niste mogle zapopasti čudnega obnašanja Ovčarićevega in zakaj da Osipa od nikodar ni. Ugibaje to in uno se sprehajate kakor dva žandarja po vertu gori in doli tako dolgo, dokler je le dopuščala debelost Bačvaričina. Ko jo pa dolgo sprehajanje utrudi, se vsedete na klop. Zastonj je Lorka pričakovala Osipa, njena mati pa telečje pečenke; namesto nju pride zaspanec, in ji posuje z makovim semenom, da kmalo za tem je bilo slišati tistih malo prijetnih glasov, ki jih v vsakdanjem življenji „smèrčanje“ imenujemo.

Osip, ko smo ga zapustili, je spet šel v klet svojega očeta, se vleže na otep zraven soda, zijá neprestano proti luknji v zid, kakor nekdaj vitez Togenburški na samostansko okno svoje drage, in čaka in čaka vès zamišljen, kako se bo izmotala ta reč.

Kar se mu dozdeva, da sliši ropotanje v sosedovi konobi. Berzo tava k luknji in posluša. V resnici sliši vrata se odpirati. Zdaj se pomolí skozi luknjo in kakor od nebeškega ognja se čuti prešinjenega: bila je Dómica, kolikor je je bilo od nog do glave; v levi roki je nesla svečo, v desni pa je deržala verč za kljuko. Navzet veselja in radosti smukne Osip skozi luknjo nji naproti.

Od ropotanja, ki ga je napravil Osip, vsa prestrašena pogleda Dómica kviško, in komaj zapazi v tmini neznano osebo, ko strašno zaupije in od sebe verže svečo in verč. Osip pa v tem hipu objame deklico skoraj omedljeno in šeptá: „Tiho, za Božjo voljo, tiho, molči!“ Toda Dómica ne posluša opomina in vpije, kolikor ji more na vse gèrlo.

„Kaj me ne poznaš?“ jo vpraša Osip glasneje. „Saj sem Osip; ne upij vendar, kakor bi bila obsedena!“

„Osip? Ti si? — spregovori Dómica. „Oh, kako sem se te ustrašila, da trepečem kakor šiba!“

„Le mene se primi in derži“ — reče Osip“ — bo precej dobro. Najpred morava tvojo svečo prižgati tam-le na lešarbi“. Potem je poiskal svečo na tleh. Ko jo najde, prime Dómico za roko.

„Vsi Božji svetniki!“ — upraša Dómica — „kako si prišel ti v našo konobo?“

„Skozi to-le luknjo“ — ji Osip odgovori in jo peljá za steber.

„Bog pomagaj“ — vzdihne Dómica — „saj se je zrušila skoraj vsa stena!“

„To je storila unidan tista strahovita strela, ki nas je vse tako omamila“.

„Pa po kaj si prišel v tako nenavadnem času lesèm?“

„Jaz?“ — dostavi Osip nekoliko zmotljen — „za kaj — po koga sem prišel? Jaz sem tukaj — zapert“.

„Zapert?!“ — zavpije Dómica — saj vendar nisi kradel?“

„Kaj ti na misel ne pride!“

„Tako so se pa vrata same za tabo zaklenile?“

„Tudi ne; da boš vedila: oče so me zaperli, ker sem hotel pobegniti, zakaj brez tebe tukaj za-me ni več ostanka bilo. Vendar pojdiva, da tvojo svečo spet prižgem. — Blisk! zdaj mi pa še sveča doli pade!“

Ko je svečo spet našel, spet pritava k Dómici, jo skerbno peljá k luknji in ji pomaga skoz njo. Zdaj sta prišla v Ovčarićevo klet, Osip prižgè svečo in jo postavi na sodec zraven lešarbe.

„No, zdaj mi pa povej: kako je to, da danes — na dan svoje zaroke prideš po vina?“

„Zato, ker gerdega Čepa ni bilo“.

„Kaj? Ni ga bilo?“ — vpraša Osip.

„Ne, Bogu hvala!“ dostavi Dómica.

„Ali tudi nič ni dal vediti, zakaj ne pride?“

„Še zinil ni. Jaz ne vem, zakaj ga ni; drago bi mi bilo, da bi ga ne bilo do sodnega dné. Tudi oče ne morejo uganiti te čudne zastavice; gotovo so že več ko stokrat po njem zijali skozi vrata in okna, pa zmiraj zastonj“.

„Čuj!“ — reče Osip tiho — dozdeva se mi, da nekdo gré v vašo konobo“.

„Bog pravični!“ — izdihne Dómica.

„Tiho, le tiho! steber zakriva luknjo in ne dá odtod nič svitlobe tjè. Pojdiva bliže in poslušajva!“ Po teh besedah se bližata luknji in lukata v Matelićevo klet. — Osip se ni motel, ker precej za tem so se odperle vrata in čez prag stopi dekla z lučjo.

„To je naša Marica“ — šepta Dómica.

Dekla se pripogne, dene desno roko nad oči, da bi bolje vidila, in zakliče: „Dómica! oj Dómica!“

„Kliče me!“

„Tiho!“

„Nič ni ne slišati ne viditi“ — reče dekla sama sebi. „No, to je vendar čudna vetrenost! Zdaj je že spet gori letela in vrata do kraja odperte pustila. Da, ljuba mladost!“ To izgovorivši spet izgine iz konobe, zaderleskne vrata za sabo in jih s ključem zaklene.

„Bog in vsi svetniki! Zdaj je pa še mene notri zaperla!“ — prestrašena zavpije Dómica. „Kaj bo iz tega?“

„Da, sam ne vem, kaj bo“ — odgovori Osip ne manje prestrašen.

„Ako oče zvedó, da sem bila tukaj sama s tabo, me bojo umorili“.

„Se ne smemo zmiraj najhujega bati“ — jo tolaži Osip; „moramo tudi nekoliko zanašati se na dobro srečo in Božjo previdnost, ktera skerbi za ljudi“.

„Ne, ne; ko bi se to zvedilo po tergu, kakošna sramota!“

„Kaj moreva midva za to? Saj nisva nalaš tù se sošla; zoper najino voljo so naji zaperli, so naji popolnoma k temu prisilili. Toraj naj si bode karkoli hoče, naji ne more nihče obdolževati. Vsedi se zdaj tù k meni in misliva, kaj nama je početi, da bi naji nikdar več ne ločili, ker gotovo si že slišala, da tudi mene hočejo oče po sili oženiti“.

„Kako, tudi tebe?“ — prepadeno vpraša Dómica.

„Da! in sicer z Bačvaričino hčerjo“.

„Z nečimerno napuhnjeno Dorko?

„Ne, ne!“

„Ali z lesičasto, rudečevlaso, sitno Florko?“

„Tudi ne, ampak z Lorko“.

„Z tisto zijalosto gosko z vodenimi očmi?“

„Da, s tisto“.

„Kteri se zeha ves dan, ako vedno ne jé?“

„Da, ravno tista je“.

„S tisto neumno, bedasto dečlino, ki si za vsakega fantelina vrat lomi!“

„Da, da, ravno s tisto sovo“.

„Na, mi pa vendar bolj dopadete Dorka in Florka, ker po pravici se more vendar od obeh reči, da ste prav za prav....“

„Pustiva Dorko in Florko in še Lorko naverh. Jez ne vzamem ne perve, ne druge, ne tretje. Da bi se le še ti znebila in odkrižala unega vinskega meha: to mi je največja skerb!“

„In mene, mene še le! Oh, kakor kamen mi leží na sercu! Samo ko bi vedila, kaj mi je početi? Očetu se ne upam ustavljati se“.

„Zakaj ne? Ti bi imela popolnoma pravico do tega, ker očitna je krivica nemarnemu Čepu te na vrat privezati“.

„In verh tega takemu krofcu“.

„Torej poskusi enkrat“.

„Ne gré, se tako bojim očeta, da vpričo njega ne morem ziniti ne besedice ustavljanja“.

„Veš kaj? Povej Čepu prosto in odkritoserčno resnico pod nos. Reci mu, da ga ne moreš viditi, da se ti gnjusi, kakor hrastova žaba, da ga čertiš in zaničuješ iz globočine serca, da mu boš še pred poroko izkopala oči in da ga boš po poroki goljufala pri vsaki prigodbi; reci mu, da boš.....“

„Oh, to vse nič ni, ker pri vsem tem bi on očetu me tožil in potlej bi morala, sirota! dvakrat poplačati in nič ne bi pomagalo. Edino sredstvo, odkrižati se njega, bi bilo....“

„Edino sredstvo? Govori, ktero?“

„Bi bilo, ko bi Čep....„

„Čuj!“ — jo hipoma ustavi Osip — „nekdo gré v našo klet“.

„Joh meni! Po meni je!“

„Le berzo za uni sodec; že ključ rožlja“. (Dal. sl.)

Sreče zvonček.

Po Seidl-nu poslovenil France Zakrajšek.

Pred sebe k smertni postelji pokliče kralj sinú
In primši ga za roke svoj tron pokaže mu:
„Moj sin — mu rahlo reče — glej! to ti zapustim;
Al dobro prej zapomni, kar zdaj ti govorim!“

„Ti meniš pač, da zemlja veselja dom je nam;
Moj sin! ni taka, ugasni že zdaj lažnjivi plam.
Nezgod je mera vedro; al sreče kaplja, znaj!
Od sto jaz komaj veder dve kaplji dam nazaj“.

To reče kralj in umerje. — Razumel sin ga ni,
Ker svet ta raj pomladni, poln rož se njemu zdi;
Smehlja se na prestolu, češ, skazal jasno bo,
Kak prazne te besede in neresnične so.

In ravno nad dvorano, kjer sklepe kuje smel,
Kjer spí in pri obedih gostuje se vesel,
Nad streho glasen zvonček obesit dá ohol,
Ki zazvoní, ko rahlo za verv le prime zdol.

Potegnil pa jo bode (deželi to pové)
Vsakikrat, ko srečno, prav srečno bo sercé;
In permaruha! misli, še dan ne bode všel,
Da zvon po vsej pravici bi ta ne dal glasú.

In dan za dnevom sije, na čelu rožni žar;
Al ko se zvečerijo, veselja nič ni kar;
Po vervi sega večkrat, ako se mu sveti —
Presune pa ga nekaj, ne tika se verví.

Enkrat vtopljen v slasti prijatelstva gré tjè:
„Naj zvejo vsi, zakliče, kak srečno je sarcé!“
Kar sluga, glej! prisoplje v očesih vès solzav:
„„Oj zvedi, tvoj prijatel te je — te je izdal!““

Enkrat se vstopi k vervi ljubezni vès pijan:
„To moram oznaniti, oj sreča! srečni dan!“
Kar bledi pôsel pride, ki zbegan dé in plah:
„„Gospod, ni več zvestobe, tud' kralje bodi strah!““

To zguba ni velika; saj kralj je slavnoznan,
Denarja ima na kupe in pa mogočno dlan,
Še ima cvetne polja in paš zeleni tlak,
Pri svojih pridne roke, nad sabo Božji zrak!

Naslonjen kralj na okno dolj gleda, sèm ter tjè
Misleč: „Te hiše, sela so v meni srečne vse!“
Tù zdetja unet zvonit on hoče, kar — oj strah!
Se ljudstvo not udere, pred-nj se verže v prah:

„Gospod, al vidiš unkraj požar in dim puhteč?
Goré kolibe naše, blešči sosedni meč!“
„„Ha, roparji prederzni!““ serdito kralj ceptá,
Ter sablja, ne pa zvončék, nad vrage zarožljá.

Že sivolas prihaja in slab od žalosti,
Na strehi hiše svoje pa — zvonček le molčí.
Če tud' ga kdaj uname veselja hipni zor,
Obešenega zvončka se več ne spomni skor.

Al ko umiraje starček sloní ob stolu tih,
Pred oknom, čuj! odmeva zdaj jok in bridki zdih.
„Čmu to? — prijatla vpraša — povej mi, o povej!“
„„Pustiš jih, oče mili, — tvoj ljud je dolj, poglej!““

„Le not! — Tedaj me ljub'jo? Prijazni so mi b'li?“
„„Za tvoje bi življenje razlili svojo krí!““
In rahlo že se trudi v dvorano star in mlad,
Da slehern blagoslovi, ga vidi še enkrat.

„Kaj? ljub'te me, otroci?“ „„Da!““ priča solzni mig;
To vidši kralj se dvigne, smehlja se ko svetnik,
Pogled oberne k Bogu, po vervi seže nem,
In žvenk! — zazvoni vpervo — ter obledi potem.

Dopisi.

Iz Zagreba 2. nov. A. K. — Dušni dan opominja ljudí mertvih rojakov znancov in prijateljev, naj živi človek še tako nečimerno; kadar zasliši milo peti zvon, se spomni vernih duš, se zavé ter pomisli: tudi meni, kadar mi bodo trohnele kostí v hladnem grobu, bodo zvonili, kakor zvonijo danes našim prednikom. Po mestih imajo navado, kititi grobove in prižigati luči mertvim žlahtnikom. Malokteri grob je brez luči, in če je kteri, se lahko vé, da nima žive duše na svetu, ktera bi se ga spomnila in zmolila en oče naš za njegovo dušo. Z žalostjo je zapazil v pretečenih letih marsikteri rodoljub, da spominek slavnega pesnika St. Vraza in pa spominek 29. julija 1845 od madžarske sile pobitih domorodcov v tàmí žaluje, v tem, ko so drugi grobovi sjajno razsvitljeni. Ali kako se je letos vse spremenilo! Silna gnječa ljudstva se je terla okoli omenjenih spomenikov ter je občudovala krasne naprave tù in tam. Trobojne lučice so migljale na grobu padših žertev, baklje so bile nasajene na vsakem kraji, tudi černe zastave, in transparent se je svetil z napisom: „Padšim na uspomenu od mladeži zagrebačke“. Na grobu spijoči lev je bil prepleten s trobarvnimi traki in dragocenimi venci. Gerb horvatsko-slavonsko-dalmatinski pod ogersko krono je povikšaval napravo. Ravno tako nališpan je bil Vrazov grob; genij je deržal nad grobom okinčano liro in napis se je glasil: „Posvetjeno od hrvatske mladeži. Vidilo se je tudi tukaj, da počimlje horvatska mladež čedalje bolj spoštovati zasluge svojih prednikov in mučenikov narodnosti.

Na Reki 30. okt. — Gospod dopisnik iz Kastve me je v 40. broji „Novic“ ostro zavernil, da priimek „žvižgavec“ na noben način kastavskemu vinu se ne prispodobi, zato ker se nektere kastavske vina drago prodajajo itd. — Na to gospodu dopisniku in vsem bravcom „Novic“ odgovorim, da nisem mislil kastavskih vin v svojem sostavku obrekovati, in da moj namen nikoli ni bil, koga očitno razžaliti, ker vselej rad dam vsakemu svoje. Priimka pa, kterega sem gori omenil, nisem jez v svoji glavi skoval, ampak sem ga od Rečanov večkrat slišal. Zakaj to? ne vém; menda zato, ker so kastavske vina, čeravno na nekterih krajih dobre, od reškega vina vendar slabejše, in ker naše vinske mušice le za „domačim“ vinom gibljejo, akoravno je tujega dobrega za nižjo ceno dobiti. Saj marburžkemu, ptujskemu, posebno pa haložkemu vinu tudi ni prigovora, ki bi se z najboljšim kastavskim sporediti moglo; al Rečanom le „domače“ bolj diši in zato so ga tudi „zelenec“ imenovali. Pa mislim, da mi zato noben Marburžčan, Ptujčan ali Haložan ni zameril, ako je moj sostavek v „Novicah“ bral. Tedaj brez zamere! O. Grajenski.

Iz Goriškega 27. okt. Močno nas veseli delavna ljubezen naših pisavcov, s ktero naši mladini mikavnega in poučivnega berila pripravljajo. Ker pa kak (sicer učen) zlasti severnih pisavcov marsikrat „starec-ci, sivec-ci, baba-e, babela-e“ itd. zapiše, Vas preljube „Novice“ lepo prosimo, nesite našo milo prošnjo onim čč. gg. pisateljem, ki so dozdaj pisali, kakor se jim je prileglo, da bi odslej (po izgledu rajnega Vertovca in drugih) lepe častite besede „stari očetje“, „stari možje“, „stare žene ma-

tere“ itd. rabili. Sicer dobro vemo, da našim unukom smo „dedci“, vendar pa če bi se kdo prederznil reči „starec“, „dedec“, „baba“, bi ga mi ali pa lastni stariši šembrano ošeškali, da bi več časa ne zabil. Saj starim ljudém veliko grenkega pride tudi poleg poštovavnih imen. — Pa brez zamere! Stari možje v Primorji.

Iz Ipavskega. Kamnje 26. okt. J. V. — Da se tudi Ipavci in Kraševci za lansko slabo letošnje dobre letine jake veselimo, je lahko verjeti. Torej zahvaliti moramo Boga, da je za nas in našo živinico obilo hrane milostivo podaril; krompirja smo obilo pridelali, in že zdavno ni bil tako dober kot letos (morda zato, ker ni bilo presilne vročine, za ktero krompir ne mara). Al to je pa žalostno, da bolj kot prejšne leta gnije; trohnoba ga je tako napadla, da le skerbni gospodarji si bojo seme ohranili. Za vino je bila sicer le srednja letina, pa zastran precej visoke cene jo že lahko kar dobro imenujemo. Zdaj se med 7 in 9 fl. vedro prodaja. Pri ti priliki naše častite kantonske in srenjske predstojnike javno zahvaljam, da so modro sklenili do 1. t. m. grozdje zrejati. Tedaj, čeravno ni bilo take vročine kot lani, vendar dosti boljše vino imamo. Saj je res zadnji čas umeti, da le dobro zrelo in sladko grozdje daje dobro pa stanovitno vino. Da grojzdna trohnoba nas in Kraševce ni tako kot Lahe žalila, je menda vsem znano; vendar tudi po Ipavskem vsako leto sèm ter tjè kake terte napada. Znamenito je to, kar se mi potrebno zdi, očitno povedati, da tù nima tista nova bolezen nobene terte v posesti, temuč se vsako leto prestopa, tako, da na marsikteri terti, ki je bilo predlansker trohleno (grojzdje), je bilo lani popolnoma zdravo, in na kojih je bilo lani sčernelo, je letos kar lepo bilo. Zato se pa tudi marsikteri kesá, da je bil obolele terte posekal. Zatorej, dragi sosedje, kakor tudi Krajnci in Štajerci! le poterpite z bolnimi tertami; morda bote iz njih še kar lepo grozdje oberali.

Iz Dolenskega 3. nov. 1860. — Dolenska tergatev, *ktera se je bila po nekterih goricah*, sosebno v V...h in v Str...h prezgodaj — že teden pred sv. Mihelom — pričela, in kjer zdaj kislico žulijo, je bila sploh po druzih goricah še le okoli 15. in 17. oktobra doveršena. Sploh so naši vinorejci več kot lani mošta dobili, dasiravno so čez leto javkali, da bo slaba in pičla letina ž njim. — Okoli Semiča in v metliški okolici ga cenijo po 6 do 8, okoli Št. Kocijana, Št. Jerneja in pod Goro pa po 5 — 6 gold. avstr. vedro, toda tovornikov je premalo, da bi ga po tej ceni jemali. Roba pa se vé, da je od lanskega slabeja.

J. O. Lepstanski.

Iz Ljubljane. Po ukazu c. kr. deržavnega ministerstva ima 15. dan tega mesca konec biti c. kr. deželnega poglavarstva v Ljubljani, ktero bo vprihodnje zedinjeno s teržaško-goriškim v Terstu. — Sliši se, da že 1. dec. bo c. kr. vojaška računarija, ki se bo iz Verone prestavila v Ljubljano, odperla svoje kancelije. — Ker je bolje, da se o marsikaki reči raje molčí kakor očitno govorí, bi ne bili spomnili ne besedice od nekega „Majoritätsvotum-a“ v poslednjem mestnem zboru, ako bi ne bil ljubljanski dopisnik v „Presse“ tako hitel ž njim na dan. Tistim tedaj, ki so brali omenjeno korespondencijo v „Presse“ in bojo radovedni segli po današnjem listu, češ, kaj bojo „Novice“ rekle, tistim tedaj v kratkem le tole rečemo: Nas in vsakega, ki je hvaležen dobrotnikom našega ubogega slovenskega ljudstva, naj so mu dobrotniki z živo besedo ali pa v djanji, tolažijo popolnoma skušnje dandanašnjega časa, po kterih so „Majoritätsvota“ čisto ob ves „renomè“ prišle! — Radi bi še eno od prihodnjega vremena povedali, pa skor se bojimo, da bi nas kdo „demonstracije“ zoper Božje gospodarstvo ne krivičil, zakaj dandanašnji se berž iz vsake terte „demonstracija“ izvija. Pa naj bo! Podajmo se v nevarnost in povejmo tedaj, da letošnja zima ne bo dolga. Zakaj? Gorka pomlad bo zgodaj nastopila; star pregovor pravi: „koliko dni pred sv. Martinom se pri-kaže ivje po hribih, toliko dni pred sv. Jurjem zelenje“; letos je bilo ivja po drevji že en dan pred vsemi Svetimi. Tako so nam povedali gospod, ki pridno zapazujejo že več let vremenstvo. Pa ne, da bi nama kdo v naje nedolžno veselje podtikal „kljubovavne demonstracije“ zoper Onega, ki „dela véliko pratiko!“ Le tega prosiva, da ne! — Včeraj so zaperli nekega Majer-a, bivšega šivarskega mojstra, sedaj pa cenivca oblačil v tukajšni zastavnici, ktero je, kakor pravijo, na posebno zvito vižo za kakih 9000 gold. ali še več okradel in oguljufal. Ker je mož vžival zaupanje, da je spravljal v zastavnico prinešene rečí, je vzel to in uno zastavljeno srebernino ali zlatníno in jo dal ljudém, s kterim je bil zastopljen, da so jo vdrugič prinesli zastavit in dnarja za-njo dobili. To je tako dolgo ravnal, dokler ni neki zlatár zasledil sleparije. Lastniki zastavljenih rečí ne bojo škode terpeli, ampak le zastavnica sama.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Dunajski vladni časnik je razglasil 1. dan t. m. tretjo že gotovo deželno postavo, namreč za deželo salcburško. Napravljena je ta postava po ravno taki osnovi kakor za Štajarsko in Koroško, le sostava deželnega zbora je po deželnih razmerah enmalo drugač; salcburški deželni zbor bo namreč štel 20 zbornikov: 4 višje duhovne, 2 žlahtnika, ki plačata saj 50 gold. davka, 4 izmed mestnih odborov izvoljene, 9 iz tergov in druzih sosesk izvoljenih, ki plačajo najmanj 20 gold. zemljišnega davka, 1 pa, ki ga voli kupčijska zbornica.

— Po razglasu c. k. ministerstva nehajo 15. dan t. m. deželne poglavarstva v Celovcu, Tropavi in Ljubljani.

— Po cesarskem ukazu ima poštnih direkcij vprihodnje le 12 biti, in sicer na Dunaji, v Peštu, Pragi, Terstu, Lvovu, Benetkah, Inšpruku, Berni, Gradcu, Temešvaru, Sibinju in Zagrebu; — vse druge nehajo.

— Saj bo vendar-le res, ker je srebernih šestíc čedalje manj, da pridejo spet papirnate desetice in petke na dan; c. k. ministerstvo že nek priprave dela za njih natisk.

— Spet je ponarejenih bankovcov po 100 gold. med ljudstvom. Naj tedaj dobro gleda, kdor stotáke jemlje.

— 17. dan t. m. se bo presvitla cesarica Elizabeta za zdravja voljo podala v Madeiro na Španjsko, kjer zima ni ostra.

— Dunajski časniki pripovedujejo, da so na vseh Svetnikov dan popoldne na Dunaji bivajoči Čehi in drugi Slovani obhajali spomín slavnega pesnika Jana Kolar-a na njegovem grobu; podoba njegova je bila ovenčana z lavorovim vencom in slovansko tribarveno zastavo, v kteri se je lesketal zlati napis: „Hvaležni Slovani Janu Kolar-u“. Čeh in Horvat sta govorila na grobu neumerljivega pesnika „slovanske vzajemnosti“ in popevale so se narodne pesmi. Slovesnost nenavadna je toliko množico ljudí, ki so obiskavali grobe ta popoldne na pokopališču, privabila h grobu Kolar-ovemu, da je policijsk komisar prišel prašat, kaj ta glasna svečanost pomeni; ko so mu povedali, da Slovani spoštujejo rajnega pesnika ravno tako, kakor Nemci svojega Schiller-ja, ni gospod komisar najdel v tem obhajilu nobene deržavi nevarne demonstracije in tedaj ni celó nič overal svetega spominovanja. Na vseh vernih duš dan pa so obhajali Slovenci enako slovesnost na grobu Kopitarjevem, ki tudi na Dunaji počiva.

— 5. dan t. m. se je začela konečna očitna obravnava zoper večkrat omenjenega direktorja kreditne banke gosp. Rihterja, ki je goljufije obdolžen iz poslednje laške vojske; za priče je poklicana tudi Eynaten-ova udova in več fabrikantov iz Prage.

— Službini časnik „Donau-Zeitung“ razlaga besedo „s pripomočjo“ (Mitwirkung), ktera stojí v cesarskem pa-

tentu od 20. oktobra, kjer je govorjenje od deržavnega zbora in deželnih zborov, in pravi, da se pod besedo „s pripomočjo“ nima zastopiti „dovoljenje“, pa vendar več kakor le sam „svèt“; „vlada ne bo samovoljno prezirala sklepov deržavnih in deželnih zborov, pa se tudi ne bo vezala na sklepe večine“. — Prav za prav tedaj „pripomoč“ deržavnih in deželnih zborov pomeni „svetovanje“.

— Po pismu, ki smo ga ravno iz Dunaja prejeli, iz „Presse“ posneti popis pokopališčinih slovesnost ni skoz in skoz resničen; na Kopitarjevem grobu ni bilo nobenega obhajila.

Česko. Iz Prage. Ob novem letu bo začel slavnoznani gospod dr. Ladislav Rieger izdajati politični časnik „Narod“ v českem jeziku.

— Na vseh Svetnikov dan popoldne, ko so se začele večernice za verne duše, so obhajali tudi tukajšni študentje spomín svojih slavnih mož na grobu Karola Havliček-a, Jungman-a, Čelakovskega, Klicpera in Hnekovskega. Zbor pevcov je pel sveto pesem „Animas fidelium“; po tem so molili vsi na glas „Očenaš“; z stoternim glasom „Slava!“ so zapustili pokopališče.

Horvaško. Iz Zagreba. Po „Pozoru“ se delajo že priprave za horvaški zbor. Svetli ban je že izvolil 55 gospodov, ki bojo iz Horvaškega in Slavonije iz mnogoterih stanov v odbor poklicani, da ustanové izborni zakon za prihodnji horvaško-slavonski zbor, kteri ima vrediti prihodnjo razmero Horvaškega in Slavonije proti Ogerskemu. „Pozor“ toži, da se imena teh oséb še skrivajo, ker narodu je veliko na tem ležeče, da vé, kdo mu bo ta prevažni zakon skrojil. Odbor bo nek začel svoje opravilo 26. dan t. m.

— V obširnem in nadušenem spisu pod naslovom „Jugoslovjenstvo“ razmotruje gosp. dopisnik *Ф. P.* „od jadranskega morja“ razmere proti Ogrom in ostalim jugoslavenskim narodom, ter med drugimi pravi: „Hrvati žele biti s Magjari pod jednom ugarskom krunom. Oni žele biti njihovi zavezniki, njihova braća. Oni žele, da se kraljevina Hrvatska združi s Ugarskom, ali ni kao „pars adnexa“, ne kao njekakova „appendix“, već kao „regnum socium“, „regnum foedere junctum“. Magjarom nesmijemo obe ruke dati; već pružimo im iskreno i srdačno jednu, a drugu svojoj braći jednokrvnoj“.

— „Pozor“ razglaša, da nova učilnica za gospodarstvo (kmetijstvo) v Križevcu se bo začela 19. dan t. m. Vsi nauki se bojo razlagali v horvaškem jeziku. Za direktorja te šole je izvoljen slavni Čeh gospod dr. Lambl, ki je bil 10 let učnik v gospodarski šoli v Libverdi.

Ogersko. Iz Pešta. „Wien. Zeitg.“ od 31. oktobra je oznanil može, ki so po cesarskem — ali kakor Ogri zdaj sploh pravijo — kraljevem sklepu postavljeni na visoke deželne službe. Juri Majláth je izvoljen za blagajnika (tavernicus), grof Fr. Zichy mlaji za vélikega vratara, grof Juri Andrassy za vélikega peharnika, grof Ivan Barkoczy za vélikega dvornika; za začasna čuvarja sv. krone ogerske sta imenovana grof Juri Karolyi in baron Ad. Pronay; razun teh častnikov so izvoljeni bili tudi veliki župani za ogerske županije (Gespannschaften). Izmed teh poslednjih pa jih je, kakor se bere, že blezo kakih 12, ki nočejo teh služb nastopiti. Čedalje očitniše je tedaj, da Ogri, čeravno so po ces. diplomu od 20. okt. veliko veliko več dobili memo vseh druzih avstrijanskih narodov, še niso zadovoljni s tem, kar imajo ter hočejo imeti vse pravice, ki so jih imeli pred letom 1848. Stranka Deák-Eötvöseva še ni med častniki Ogerske, in dokler ne bode dvorni kancelar Vay te stranke za sebe dobil, pravijo, ne bo mogel rešiti naloge do kralja in naroda.

— Internirani v Josefstadt-u so došli 29. okt. nazaj v Pešt, ter so bili na kolodvoru železnice z veliko slovesnostjo sprejeti.

Laško. Tudi Kapua je padla 3. dan t. m. Vsa armada, blizo 11.000 vojakov, se je podala Sardincom, ki so jo z vojaško častjo sprejeli in v Neapolj poslali, da se ondi orožja znebí in potem čez morje potira. Ker so, kakor telegram iz Neapolja naznanja, Sardinci pod vojskovodstvom kralja Viktora Emanuela ostalo neapolitansko armado 3. dan t. m. tudi unkraj Garigliana premagali, se bliža zadnja ura Gaeti, ki je sedaj še edina kralju neapolitanskemu ostala, ker se zedinjeni sardinski in Garibaldovi sili ne bo mogla dolgo braniti. — Cesar Napoleon je poslal 4 redne ladije pred Gaeto, da Sardinci ne morejo od morske strani bomb metati v terdnjavo in tako je kralju saj na to stran pot odperl za beg, da ne pride sardinskemu admiralu v pest. — 4. dan t. m. je kralj sardinski Viktor Emanual slovesen vhod obhajal v Neapolj, glavno mesto velikega kraljestva, ktero sardinski kroni pridobiti ni bil sam Garibaldi s svojo armado dosti zmožen. — Če je res, kar se v „Gaz. di Genov.“ bere, bo sardinska armada čez zimo mirovala; zakaj en del sardinske armade se nek pomikuje od beneške meje nazaj in se podaja v zimske stanovanja v Parmo itd.

Rusovsko. Carica Aleksandra Feodorovna, mati sedanjega rusovskega cara Aleksandra II. je 1. dan t. m. umerla v 62. letu svoje starosti. Bila je ranjka najstareja hči pruskega kralja Friderika Vilhelma III. in se je pred imenovala Karolina Friderika. Ko se je omožila z rajnkim carom rusovskim Nikolajom I. 13. (1.) julija 1817 in je k gerški veri prestopila, se je prekerstila v Aleksandro Feodorovno. Štiri sinove in 3 hčere je caru Nikolaju povila; udova je bila od 2. sušca (18. febr.) 1855.

Turško. Iz Beiruta naznanuje telegram, da so beguni iz Damaska turškemu ministru Fuad Pašu pismo poslali, v kterem ga prosijo, naj jih ne sili v Damask nazaj, ker jim Turki s smertjo žugajo. Ako bo turška vlada prehudo pokorila Druze, ji je zažugal Havranski glavár (šajk), da bo dal 8000 kristijanov razmesariti.

Pogovori vredništva. Gosp. L. H. v N: — Vse smo prejeli; al da s poezijami še nismo mogli na dan kakor bi Vi in tudi mi radi, je obilnost drugih sostavkov kriva, ki so nenadoma sedanji čas živa potreba. Storili bomo kar bo le moč in berž ko bo moč. — Gosp. J. K. v Gor: Z veseljem smo sprejeli pisemce Vaše po dolgem molčanji; Vaše misli so vsikdar tudi gêslo „Novic“; le to bi prosili, da bi po izvedenem mojstru predelati dali pesmico svojo.

Kursi na Dunaji

6. novembra 1860 — **v novem denarji**

Deržavni zajemi ali posojila.		Druge obligacije z lotrijami.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	62.—	Kreditni lozi po g. 100 . g.	104.75
5% nar. posojilo od l. 1854 „	76.30	4½% Teržaški lozi po 100 „	109.—
5% metalike . . . . „	65.90	5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	93.—
4½% „ . . . . „	59.—	Knez Esterhazy. po g. 40 „	84.—
4% „ . . . . „	52.—	Knez Salmovi po g. 40 „	36.50
3% „ . . . . „	38.—	Knez Palfyovi po g. 40 „	35.—
2½% „ . . . . „	34.—	Knez Claryovi po g. 40 „	35.50
1% „ . . . . „	13.—	Knez St. Genoisovi po g. 40 „	35.50
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		Knez Windischgräz. po g. 20 „	23.—
5% dolnjo - avstrijanske g.	88.—	Grof Waldsteinovi po g. 20 „	25.50
5% ogerske. . . . . „	68.—	Grof Keglevičevi po g. 10 „	13.50
5% horvaške in slavonske „	65.50	Budimski . . po g. 40 „	35.50
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	88.—	**Denarji.**	
Deržavni zajemi z lotrijami		Cesarske krone . . . g.	18.35
Zajem od leta 1860 . . . „	88.—	Cesarski cekini . . . „	6.37
„ „ „ 1860 petink. „	88.75	Napoleondori (20 frankov) „	10.62
„ „ „ 1839 . . . „	124.—	Souvraindori . . . . „	18.60
„ „ „ 1839 petink. „	122.—	Ruski imperiali . . . „	10.94
4% narodni od leta 1854 „	89.—	Pruski Fridrikdori . . „	11.35
Dohodkine oblig. iz Komo „	16.25	Angleški souvraindori . „	13.37
		Louisdori (nemški) . . „	10.90
		Srebro (ažijo) . . . „	32.90

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.